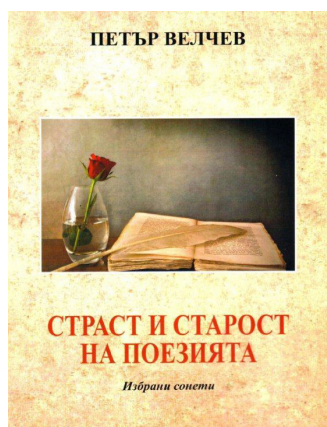

ЛЮБОВ И МЛАДОСТ НА ПОЕЗИЯТА

Александра Куманова

Велчев, Петър. Страст и старост на поезията : Избрани сонети / Вместо предговор от авт. – София : Сатори Ко ООД, 2016. 78 с.

Съдържа и: Прил.: В огледалото на критиката: Съвременност в класическа форма / Владимир Свинтила [1992]; И думите, които ни убиват / Светозар Цонев [1994]; Рицарят на сонета / Любомир Левчев [2002].

Известният поет, литературен критик, литературовед и преводач на поезия от испански, руски, немски и френски език Петър Велчев (род. 22.04.1944 г.) ни поднася нова своя книга от избрани сонети, превърнала се още с появата си в библиографска рядкост.

Това издание е и отправка, но и препрочитане (пренаписване) на творбите от стихосбирките от същия автор и изпълващата ги емоционална атмосфера на някаква самотност в мирозданието и изначална неудовлетвореност от битието, изпълнена от представа едновременно и за предопределеност, и за безизходност, които са естествен материал на пронизаната от разсъдъчен аналитизъм и интелектуален смях поетичност, подобно на своеобразно боравене с шпага (любим образ на автора като знак за неговото рицарствено служене на поезията): „Оскъдно слънце“ (1989), „Местожителство“ (1991), „Ангелът на здрача. Сонети“ (1992), „Самотен плувец. Петстишия“ (1992), „Заклучено време“ (1993), „Лирика (1964–1994)“ (1995), „Острие и други стихотворения“ (1998), „Битие от пясък. Избрани сонети“ (2002), „Събота следобед“ (2002), „Виното не е виновно. Сатири, епиграми, пародии“ (2003), „Слънца в студени зими. Избрани стихове“ (2004), „99 стихотворения“ (2006), „Рискът да си жив. Избрани стихове“ (2011), „И смехът е утеха. Сатирични стихове“ (2014).

Всички представени сонети в новото издание са датирани – завиден академизъм без аналог в нашата съвременна поезия. Включените в книгата творби са от 1968 г. до наши дни и представят създадените от автора сонети в продължение на пет десетилетия – практически през целия му творчески път, като са отминати най-ранните детски и юношески опити.

Само този факт е уникален – да представиш ретроспекция на поетическото си творчество. Обаче ретроспекцията не е чиста, статична, а се явява нова модулация на сонетното творчество на автора: „Тя представлява един доста *строг подбор* (Подчерт. – мое. А. К.) от всичките ми сонетни послания, печатани успоредно с другите ми стихотворения, в продължение на няколко десетилетия“ – пише П. Велчев (с. 10). Едновременно с това той уточнява: „Редица текстове сметнах за необходимо да *прецизирам* и *редактирам* (Подчерт. – мое. А. К.)“ (с. 10).

Така истински флорилегиум на собствените си сонети в усъвършенстван вид представя Петър Велчев пред нас в отново млада книга, защото поезията в нея е не замряла в отминалите във времето пориви на духа, които запечатва литературната форма, а е **млада** по удивителното си *intentio* (*лат.*: насоченост) да представя пред себе си и пред света сонетните следи на един постоянно стремящ се към съвършенството творец.

Има ли граници това съвършенство? За П. Велчев отговорът прозира от представените ни сонети: не, то е самото жизнено дихание на твореца, който именно чрез отстояването

на вечно търсещето си кредо е вечно млад, не престава да вае сонетния рисунък дори в поетичните си изповеди от по-далечно или по-близко минало.

Цялата постановка на въвеждащите в изданието думи на П. Велчев е най-точното, лаконично и изящно есе, написано на български език за сонета. Отличен и виртуозен познавач на тази вековна лирическа форма, П. Велчев я определя като орфична и игрова (с. 7) – характеристики за сонета, които звучат за първи път в литературното пространство.

П. Велчев е властелин и на сонетната тайна – „Често пъти сонетът е плод на една рядка поетическа дарба, каквато е *импровизацията* (Подчерт. – мое. А. К.)“ (с. 7).

С последното разкритие сонетът е във висша степен *рационално осмислена поетическа интерпретация*, която поражда поразителната огледалност: „Възторгът, изпитван от автора на сонета, е сравним с възторга на неговия читател.“ (с. 7).

Съмишленик тук П. Велчев намира в руският поет, прозаик, драматург, преводач, литературовед, литературен критик и историк Валерий Брюсов (1873–1924):

*Бих искал с думи ярки, поривисти
да въплътя и своите мечти –
и те да грейнат с истински черти.*

*А мой другар, щом този том разлисти,
и от сонета да се възхити,
и от съня на буквите лъчисти!* (прев. П. Велчев, с. 7).

Морално-естетически е поривът на П. Велчев да създаде своята млада и пронизана с много вещина и вкус книга от избрани сонети: „сонетът би могъл да служи като ефикасно противоядие срещу явната криза на поезията днес“ (с. 8).

И всичко това в разбиващо формата на нещата наше време, отбелязано още от руския философ и публицист Николай Бердяев (1874–1948) като носещо фатални последствия за цивилизацията: „Светът преминава в течно състояние, той губи своите форми <...>.“ (Бердяев, Н. А. О назначении человека : [Сб. избр. произв.] / Вступ. ст. П. П. Гайденко ; Примеч. Р. К. Медведева. – М., 1993, с. 330).

Впрочем, именно „за тази криза и именно за сонета като благотворен фактор за нейното преодоляване“ (с. 8) пише видният германски сонетист и теоретик на поезията Йоханес Бехер (1891–1958), за което ни напомня П. Велчев:

*... когато всичко друго е упадък
и само формата е часови
на стихове, които в немощ кретат,*

*отново като символ на порядък
и строга красота, ще се яви –
да ни спаси от хаоса – сонетът!* (прев. П. Велчев, с. 8).

Истински часови на поезията, разбирано в духа на естетиката на В. Брюсов и Й. Бехер, и часови на формата на нещата въобще, трактувано в съответствие с възгледите на Н. Бердяев, П. Велчев ни поднася новата си книга.

Ироничен към себе си, П. Велчев се дистанцира в своята книга от избрани сонети от каквото и да е разголване в сферата на поетическия феномен на своето творчество (макар че е той е пределно аналитичен в предисловието към избраните си сонети). Дори в заглавието на изданието е поставена – може би самоиронично – думата „страст“, макар

че навсякъде от сонетите му ни гледа една напълнена със себевглеждане или неосмислена и неосъзната до пределна рационализация **любов**, която е трагична в основата си, защото е недоразчетена от автора и се осъзнава от него като родствена на смъртта – феномен, който се превръща в стих...

За това свидетелстват някои от поантите на сонетите:

*Целувките на слънцето пламтят с последна сила.
Най-щедрата трапеза есента пред нас постила,
поднасяйки прозрения... Да можеше сега*

*да вкусим пак и обич, и надежда, и тъга!
И както, капейки, най-чудно пъстри са листата,
дори смъртта ни да е част от красотата.
(„Сонети за есента. I. Библейска тишина. Ухае гроздоберът късен“, с. 20)*

*Очи притворил, виждам върволица
монаси... Факли... Аутодафё.
А в здрача – страшна фигура на крал.*

*И слънцето е златна огърлица
върху тъмнеещото кадифе
на залеза, трагично засиял.
(„Сонети за есента. II. Над мен прелитат облаци – пълчища“, с. 22)*

*Те всички се наситиха, напиха и заспаха
с надеждата и радостта, под топлата си стряха.
А под това оскъдно слънце аз стоя загледан –*

*как профилът ми става все по-чист и все по-бледен,
как моят стих ме хапе със езика на змията
и как изтичат чувствата ми, като кръв, в земята.
(„Сонети за есента. IV. Оскъдно слънце, есенно...“, с. 23)*

*Събират прах из къщи снимките... Увяхва
и споменът... А остаряват синовете,
за да сънуват, че отново са деца.*

*Лицата им бледнеят като пергамент,
върз чийто бръчки бързащото време връзва
познати писмена – все тъй недоразчетени...
(„Дух и материя“, с. 34)*

*О, сън! Дано във твоята утроба
по-леко свикна с мисълта за гроба!
(„Луна, последна четвърт“, с. 42)*

*Дописвам недописани листа,
ала по-гъсто днес ми е мастилото,
все повече напомнящо кръвта,*

*която още в жилите снове.
... Денят полека преваля зад билото,
а залезът предсказва ветрове.
(„Бели страници“, с. 62)*

И в подчертано екстравертните сонети, възникващи на фона на една подчертано интровертна поезия, се проследява същият феномен, но преосмислен като споделеност в мирозданието:

*Светът проля и твойта кръв
поете мой, смел подпоручик
(и Лермонтов е бил такъв),*

*но съм щастлив, че те открих,
щастлив съм, че от теб научих
скръбта как се превръща в стих.
(„Препрочитайки Дебелянов“, с. 56)*

Някои образи от цитираните сонети на П. Велчев заслужават специално внимание поради това, че са доведени до афоризми:

*И дните ми като трохи се ронят –
далече от смеха и от плача.
(„След любовта“, с. 24)*

*Обичам да съм сам и да мълча...
(„След любовта“, с. 24)*

*Ти идеш от дълбоко, от всемира,
ти носиш лира с формата на цвете.
На струните ѝ свирят ветровете
и битието в песен се побира.
(„Завръщането на Орфей“, с. 25)*

*И воин, и мъдрец със странен чар,
от всички странни рицари най-милиа,
защото носи той не кралска лилия,
а на мечтите тежкия товар.
(„Дон Кихот“, с. 29)*

*Потрепват само двете гълъбици
с очи коралови, без страх и срам.
Аз знам, че като прелетните птици,
те днес ще бъдат тук, а утре там.
(„Жена“, с. 31)*

*Голготата на Левски ли? – наследство,
с което аз, беднякът, съм богат.
(„Родина“, с. 33)*

Съвременето ни е оценено поетически в лириката на П. Велчев по безапелационен – ценностен, но и афористичен – начин, който представя не само лирическият му герой, но и неполитизираната част от интелигенцията ни като нейна поетическа емблема – монада:

*Не съм нито червен, нито пък син,
изобщо не понасям да съм цветен.
На мъртвите родители съм син
и на народа мой хилядолетен –
един е той, аз също съм един.*
(„Кошмарна епоха“, с. 45)

В сонета, дал заглавието на книгата, „Страст и старост на поезията“ (с. 54), П. Велчев поглежда есхатологично дори на собствената си поезия – състояние, към което го отвежда дистанцирането му от **любовта – раждане, любовта – любов** и вглеждането му в **любовта – смърт**:

*Не са ли стихосбирките хербарии,
където с пръсти сръчни са събрани
листенца дръзки и цветчета храбри,
в които е лудувала кръвта ни?*

В тази последователност от мисли и чувства П. Велчев достига до съмнение във върховенството на човешката съвест, защото над нея е само Бог, който не е рационално включен в обсега на поезията му:

*А всяка безпокойност и безсънност
(ако, да кажем, някой съгреши)
ще назова съвсем накратко: Съвест!*

*Ще слушам как беззвучно тя крещи
и вечно ни обрича на подсъдност...
И кой могъл би да ни защити?
(„Назоваване на нещата“, с. 55)*

Сонетът „Сонет от тринадесет стиха“ (с. 59) извежда поезията на П. Велчев до обобщението на битието в духа на рубаите на персийския поет, енциклопедист, математик, философ, лекар и астроном Омар Хаям (1048–1131):

*Колко неща да видя не успях!
С отворени очи
ще си отида...*

В новата книга от избрани сонети на П. Велчев има нещо учителско, патриаршеско. В нея поетът отправя своето зряло поетическо завещание и към бъдещите поети, и към човечеството като цяло, както и към литературоведите, които възможно ще разгадават тайните на сонета, и към критиците – точно затова в нея са цитирани и три от литературно-критическите статии за него, които той намира за важни: на Владимир Свинтила „Съвременност в класическа форма“ (1992), Светозар Цонев „И думите, които ни убиват“ (1994) и Любомир Левчев „Рицарят на сонета“ (2002).

От това издание на избраните сонети на П. Велчев – **изповеди на духа** – струи вечната любов и вечната младост на поета, защото духът в него – както подобава на този феномен! – е вечно млад.

Сонетите на П. Велчев тук бранят любовта с тъгата – най-красивото и най-градивното свойство на душата. Те са като избрани жестове на изкуското боравене с шпага, отразени в сенките, осветени от луната в нейното новолуние, първа четвърт, пълнолуние и „последна четвърт“ („Луна, последна четвърт“, с. 42).

Описаните пунктирно и живо поетически фази в сонетното творчество на Петър Велчев са особено прецизен хронотоп на любовта и младостта на поезията в тяхното ипостасно предопределение като катализа на живота и онтологичното безсмъртие на изкуството във величествената вечност на човешкото усилие да се съгражда едновременно в образи, мисли, чувства и ритмика, основана върху закона за „златното сечение“, сиреч върху учението за идеалната пропорция“ (с. 5).